

Feminisme

Robin May Schott: Feministiske filosofi - En introduktion. Oversat af Ellen Strandgaard, Gyldendal, 2004, 208 s., 225 kr.

Robin May Schott er en internationalt anerkendt filosof med et indgående kendskab til og overblik over såvel de nyeste diskussioner inden for den feministiske filosofi som til den filosofihistoriske baggrund for feminis- mens udviklinger. Hun er uddannet i USA, men har igennem flere år været tilknyttet det danske universitetssystem, tidligere som forskningsleder på det såkaldte Freja-projekt (Female Researchers in Joint Action) og nu som forskningslektor på Københavns universitet. Hun har således alle forudsætninger for at skrive en introducerende bog om feministisk filosofi, og det er derfor med store forventninger, man giver sig i kast med at læse *Feministiske filosofi*.

Bogen er, som titlen klart angiver, en introduktion til feministisk filosofi. Andet kapitel gennemgår således den feministiske filosofis tvetydige holdning til den traditionelle filosofihistorie, tredje kapitel præsenterer udviklingen indenfor den feministiske erkendelsesteori ”*fra feministiske empirisme over feministiske standpunktsteori og til poststrukturalisme*” (s. 98), og videre til filosoffer som Linda Alcoff, Lucy Irigaray og Rosi Braidotti, og femte kapitel diskuterer den feministiske filosofis fremtidsudsigter med særlig vægt på behovet for en transnational feminisme, der beskæftiger sig med

kønsspecifikke problemstillinger på tværs af landegrænser. Alle tre kapitler viser et stort overblik over den feministiske filosofis problemområder, og giver et klart indblik i de metoder den anvender, og de problemstillinger den tager op.

Men *Feministiske filosofi* er mere end blot en introduktion til feministisk filosofi. I bogens første kapitel giver Schott således det danske filosofiske miljø en gevaldig opsang. Dansk filosofi, hævder hun, har (endnu) ikke tilkendt den feministiske filosofi den respekt, som den fortjener, og som den, i det mindste delvist, har opnået i andre dele af verden. Kapitlet er bygget op omkring en række indvendinger imod feministisk filosofi, som Schott har mødt i det danske filosofiske miljø, og som ifølge hende alle bygger på en misforstået opfattelse af, hvad feministisk filosofi er.

Grundlæggende mener Schott, at feministisk filosofi er kendetegnet ved at problematisere kønsforskelle. Men, fremhæver Schott, at problematisere forskelle som drages med udgangspunkt i kønnet, er ikke det samme som at postulere eksistensen af en kønsdualisme, en mere eller mindre uforanderlig og radikal forskel mellem mænd og kvinder - tværtimod. For det første synes en sådan dualisme nemlig at forudsætte en essentialistisk forståelse af kønnet, og essentialismen har været en af de positioner som feministiske filosoffer har prøvet at problematisere. For det andet mener Schott, at den

feministiske filosofi er så pluralistisk og nuanceret, at den unddrager sig enhver simpel definition, da der altid vil være feministiske filosoffer, der falder udenfor. Feministisk filosofi kan således ikke forstås som orienteret omkring én simpel og irreducibel forskel på mænd og kvinder, men bør snarere ses som en filosofisk retning, der har *alle* de kønsspecifikke forskelle, som individer og samfund i tidens løb har gjort gældende, som tema.

Dette rejser en anden problematik, som Schott også tager op, nemlig den feministiske filosofis forhold til den traditionelle filosofi. Er der overhovedet behov for en særlig gren af filosofien, som vi kalder *feministisk* filosofi? Er den traditionelle filosofi, hvis den fungerer, som den burde, ikke fuldt ud i stand til at problematisere og behandle kønsforskelle? Schott peger her først på en strategisk overvejelse: Det kan godt være, at den traditionelle filosofi *burde* problematisere og beskæftige sig med kønnet, men det har filosofien historisk set sjældent gjort, og selv i dag er det ikke en problemstilling, som det er almindeligt anerkendt at beskæftige sig med. Og så længe dette er tilfældet, er der behov for at bibeholde en særlig gren af filosofien, den feministiske filosofi, som har spørgsmålet om kønnets betydning for filosofiske problemstillinger som udgangspunkt. Uden en sådan form for filosofi risikerer vi nemlig at kønsproblematikken atter forsvinder ud af filosofien. Dette strategiske ar-

gument peger desuden på en forskel i filosofisk tilgang, nemlig at kønnets betydning prioriteres højere end i den traditionelle filosofi. Denne feministiske tilgang er ikke forbeholdt en snæver feministisk-filosofisk række af spørgsmål, men kan med fordel anvendes på en lang række områder indenfor etik, politisk filosofi, erkendelsesteori og lignende.

Lad mig her komme med et enkelt kritisk spørgsmål. Jeg er enig med Schott i, at feministisk filosofi gør klogest i at have kønsforskelle og ikke en radikal kønsdualisme som udgangspunkt. Jeg er også enig med hende i, at den feministiske filosofi ikke nødvendigvis er relativistisk, ikke nødvendigvis forkaster alle klassiske filosofiske spørgsmål, og bedst forstås som et bidrag til, og ikke en underminering af, filosofien som sådan. Men spørgsmålet er, om dette ikke rejser et problem for Schotts position. Hvorledes vil Schott nemlig forholde sig til de mange kvindelige tænkere og forfattere, som netop *har* forstået feminisme som underminering af filosofien, forkastelse af de traditionelle filosofiske spørgsmål, opgør med enhver universalisme og baseret på en klar kønsdualisme. Er de, på trods af deres egen selvforståelse, filosoffer? Hvis ja, er de så feministiske filosoffer? Ved at afradikaliserer den feministiske filosofi (hvilket i det mindste er en del af projektet i kapitel 1), har Schott gjort det væsentligt nemmere for filosoffer, som ikke i udgangspunktet er interesse-

rede i klart feministiske problemstillinger (som f.eks. denne anmelder), at acceptere og forstå den feministiske filosofi. Samtidig har hun imidlertid også rejst spørgsmålet om, hvordan de mere radikale sider af den feministiske bevægelse forholder sig til den feministiske filosofi, uden at komme med et klart svar.

Også bogens fjerde kapitel har ambitioner ud over blot at introducere til feministisk filosofi. Schott præsenterer her sin egen moralfilosofiske forskning og peger på studiet af krigsvoldtægter som et eksempel på, hvorledes den feministiske filosofi rent praktisk kan anvendes. Til dette formål benytter Schott bl.a. Simone de Beauvoirs moralfænomenologi og rejser i forlængelse af sin analyse en række interessante kritikpunkter af den for tiden meget populære Hegel-inspirerede anerkendelsestænkning. En anmeldelse vil aldrig kunne yde kompleksiteten af Schotts analyse retfærdighed, så lad mig blot bemærke, at jeg finder hendes behandling af et moralsk betændt og menneskeligt set afskyeligt problemfelt overbevisende, indtrængende og nødvendig. Uanset hvad man ellers måtte mene om feministisk filosofi, bør man læse dette kapitel.

Bogen kan varmt anbefales til alle der ønsker en introduktion til den feministiske filosofi. *Feministisk filosofi* er klart og stringent skrevet, og Schott har tydeligvis et stort overblik over den feministiske filosofi. Jeg selv blev under læsningen en hel del

klogere og slap af med næsten alle mine fordomme om, hvad feministisk filosofi er; fordomme som jeg af personlig erfaring ved at mange danske filosoffer og filosofistuderende også besidder - hvilket bogens første kapitel tydeligt viser.

Carsten Fogh Nielsen

Historisk Sociologi - En samfundets idehistorie?

Lars Bo Kaspersen og Flemming Mikkelsen (red.), *Historisk sociologi – mødet mellem historien og samfundsvidenskaberne*. Forlaget Sociologi, 2004, 432 s., 328 kr.

Oversigtsværket *Historisk sociologi* er en introduktion til sociologien, hvor en række andre fagdiscipliner drages ind som inspiration. Videnskaben *historisk sociologi* må betragtes som et opgør med den fag-tradition, hvor sociologien opfattes som en uafhængig videnskab, der med dettes egen genstand, kun kan besidde en bestemt sociologisk metode, som tilfældet i stor grad var hos de klassiske sociologer. Disciplinen historisk sociologi bliver introduceret af Flemming Mikkelsen, der skriver om den historiske sociologi, at man "... kan sige, at den sætter sig større mål end den øvrige historie og sociologi, den stiller vanskeligere spørgsmål, lover mere og tager større risici." Pointen er, at den historiske sociologi bryder med den samfundsforskning, der udelukkende baserer sig på kvantitative undersøgelser af samfundet i